

Lisää kotimaista kalaa!

Kotimaisen kalan edistämishjelma

(luonnos 6.10.2020)

Sisällysluettelo

1.	Lisää kotimaista kalaa!	3
2.	Kala on tulevaisuuden ruokaa	4
3.	Ohjelman visio	6
4.	Yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja tavoitteet	7
5.	Edistämishjelman toteutus ja toimenpiteet	8
6.	Edistämishjelman seuranta ja arviointi	12

Liitteet

	Tavoitteena vaikuttavuuslähtöinen toiminta	14
	Ohjelman yksityiskohtaiset mittarit ja tavoitteet	15

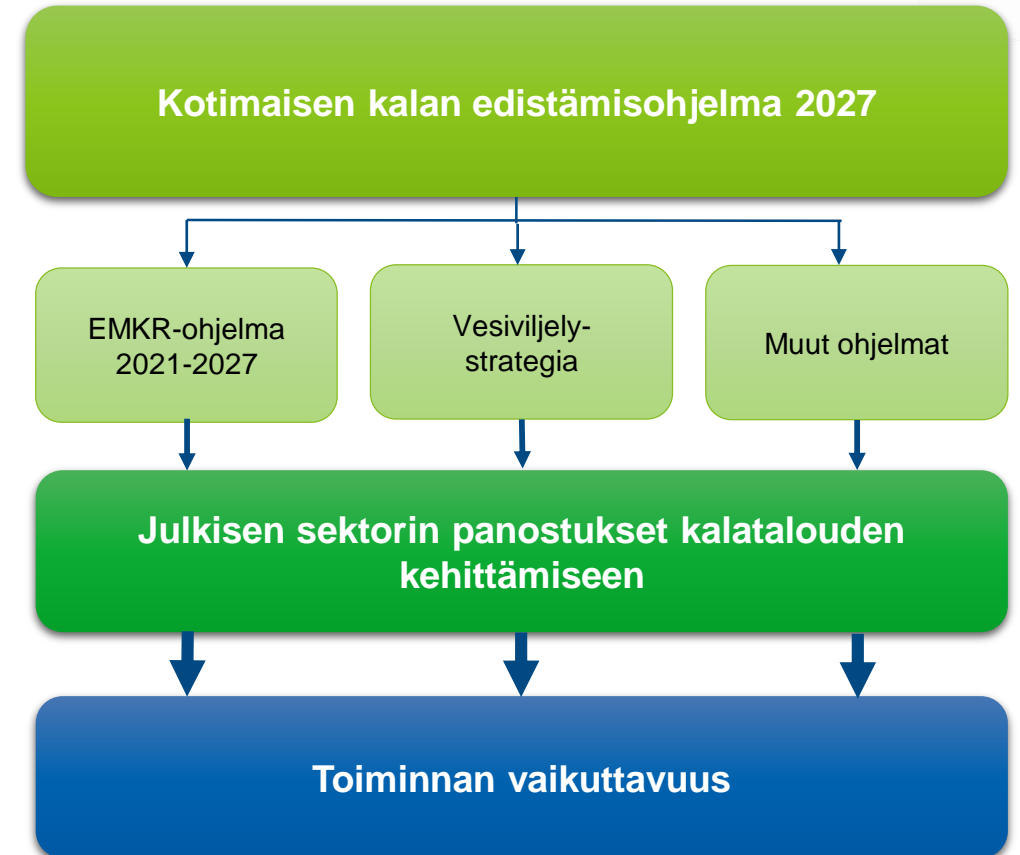

Lisää kotimaista kalaa!

Kalan käytön lisäämisellä olisi monipuoliset myönteiset vaikutukset yhteiskunnassamme. Se lisääisi työpaikkoja ja toimeentuloa, parantaisi ihmisten terveyttä ja pienentäisi ruokavaliion ilmastovaikutuksia.

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelma tunnistaa tarpeen edistää kotimaisen kalan käyttöä. Hallitusohjelman mukaan *”lisätään kotimaisen kalan tarjontaa ja osuutta kulutuksesta kestävästi laadulla kotimaisen kalan edistämishjelma”*.

Edistämishjelma asettaa kalan käytölle elintarvikkeena ja kalatalouden arvoketjun kehitykselle vision sekä määrittää strategiset valinnat ja keskeiset toimenpiteet vision saavuttamiseksi. Lisäksi ohjelma määrittelee yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet, jotka ohjaavat hallinnon toimintaa ja muiden arvoketjua koskevien ohjelmien ja strategioiden valmistelua. Kotimaisen kalan käytön edistämässä keskeisessä asemassa on Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (EMKR) kansallinen toimintaohjelma, jonka mukaisesti pääosa rahoituksesta toteutetaan.

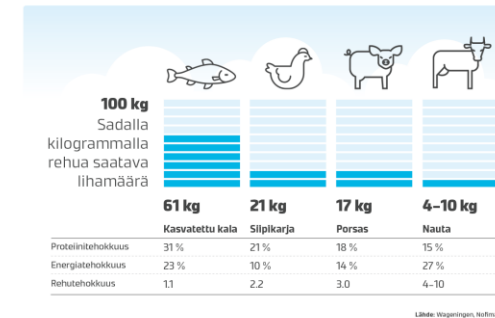
Kala on tulevaisuuden ruokaa

Tulevaisuuden ruokalautasen ennustetaan sisältävän enemmän kalaa ja kasvikunnan tuotteita ja kohtuullisesti lihaa ja maitotuotteita. Näillä ruokailutottumusten muutoksilla olisi merkittävä vaikutus ruokavalion terveellisyyteen sekä sen ilmasto- ja ympäristövaikutuksiin. Tutkimusten mukaan runsaasti kalaa sisältävä ruokavalio olisi ravitsemuksellisesti optimaalisin ja sen ilmastovaikutukset olisivat lähes kolmanneksen alhaisemmat kuin suomalaisen nykyisen ruokavalion*.

Kalan syönnillä on myös myönteisiä ympäristövaikutuksia, koska kalastus poistaa tehokkaasti jo vesistöihin joutuneita ravinteita ja vähentää siten vesistöjen rehevöitymistä. Kalankasvatus on puolestaan tehokas tapa tuottaa eläinproteiinia ihmisravinnoksi, sillä kasvatetun kalan rehutehokkuus on huomattavasti parempi kuin maan päällä kasvatettavien eläinten.

Kalankasvatus on tehokas tapa tuottaa ruokaa

Kalaruoka on ilmastoystävällinen valinta

Kalan syöminen pidentää suomalaisten elinikää ja parantaa elämänlaatua vähentämällä tautitaakkaa. Tautitaakka on erilaisten riskitekijöiden tai sairauksien aiheuttama kokonaisterveyshaitta, jota mitataan haittapainotettuina elinvuosina. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen (THL) mukaan suomalaisten kalan syönti vähensi 96 000 haittapainotettua elinvuotta vuonna 2017. Arvioiden perusteella kalan syönnistä syntyvien terveyshyötyjen rahallinen arvo olisi noin 2 – 5 miljardia euroa.

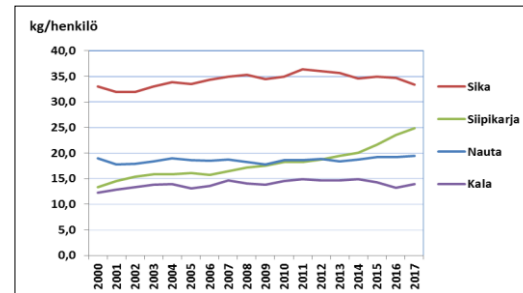
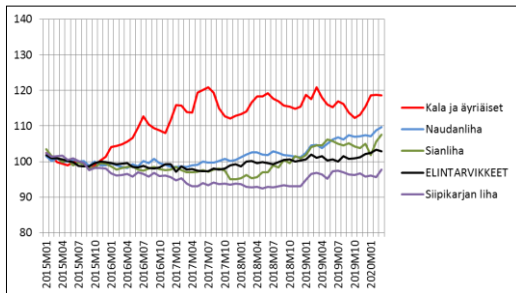
* Ruokahävikin vähentämisen ja ravitsemussuositusten mukaisen syömisestä ilmasto- ja ympäristövaikutukset vuoteen 2030 mennessä –tutkimushanke (RuokaMinimi-hanke).

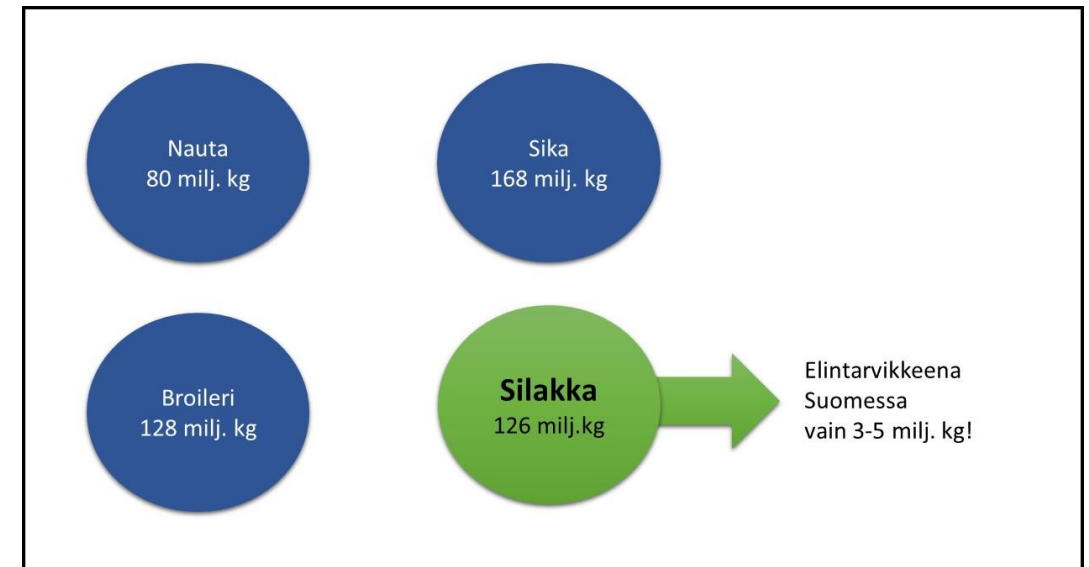
Kotimaisen kalan mahdollisuuksia ei ole kyetty hyödyntämään

Kalan myönteisistä terveys-, ympäristö- ja ilmastovaikutuksista huolimatta, sen kulutus ei ole kasvanut vastaavalla tavalla kuin esimerkiksi siipikarjan kysyntä. Kotimaisen kalan alkutuotanto ei ole toimintaympäristöstä johtuvien rajoitteiden vuoksi pystynyt vastaamaan kalan kasvaneeseen kysyntään. Kalan hintakilpailukyky Suomen elintarvikemarkkinoilla on heikentynyt, koska tuodun lohien hinta on viime vuosina noussut. Lohen maailman-markkinahinta vaikuttaa suoraan myös kotimaisen kalan hintatasoon. Kalan alkutuotantoa ei myöskään tueta tuotantotuilla, kuten monia muita tuotantosuuntia. Erityisesti nämä tekijät ovat johtaneet siihen, että kotimaisen kalan osuus kokonaiskulutuksesta on vain 28 % ja kalan kauppatase noin 350 miljoonaa euroa alijäämäinen.

Suomessa on paljon vesistöjä ja pitkä rannikko. Kotimaista kalanviljelyä on mahdollista lisätä edellyttäen, että se tapahtuu kestäväällä tavalla ympäristön hyvän tilan tavoitteita vaarantamatta. Kotimaiset kaupalliset kalakannat ovat pääosin hyvässä kunnossa. Silakka- ja kilohailisaaliiden määrät ovat samaa suuruusluokkaa kuin broilerin tai naudanlihan tuotannot, mutta saaliista vain noin neljä prosenttia käytetään kotimaan elintarvikemarkkinoilla. Silakan ja muiden vajaan hyödynnettyjen kalalajien elintarvikekäytön lisäämisessä on suuri potentiaali, mutta se vaatii tuotekehitystä sekä pyynnin ja logistiikan kehittämistä.

Kuva: Eri elintarvikkeiden hintaindeksin kehitys (vasen kuva) ja kalan ja lihatuotteiden kulutuksen kehitys (oikea kuva) (lähde: Luke)

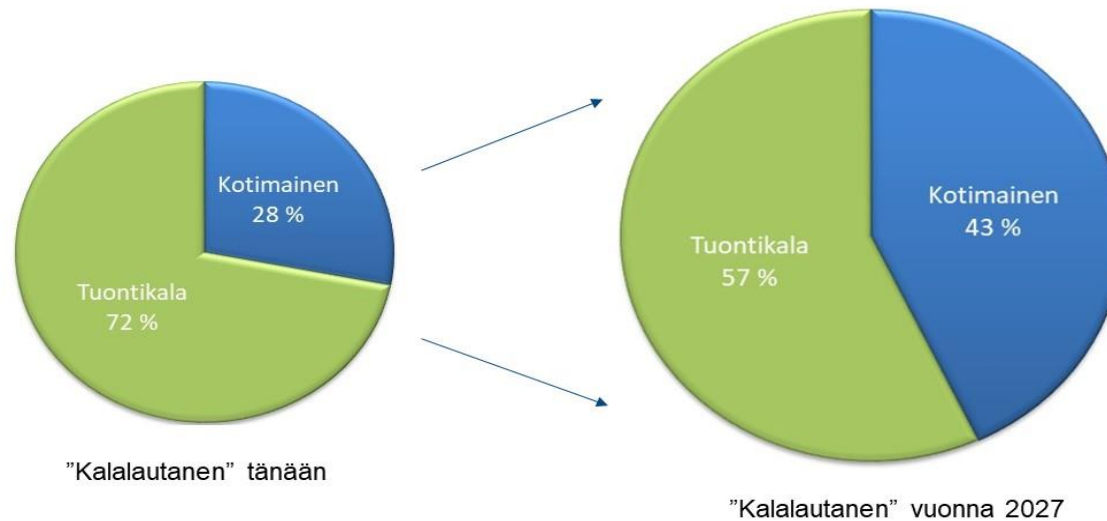
Kuva: Lihan ja silakan tuotantomäärät vuonna 2018.

Visio 2027 – tuplataan kotimaisen kalan kulutus

Suomalaiset syövät kalaa ravitsemussuositusten mukaisesti. Kotimaisen kalan kulutus on kaksinkertaistunut. Kalan syönnillä ja kalatalouden yritystoiminnalla on merkittävät ja hyvin tunnetut myönteiset vaikutukset Suomen talouteen, ympäristöön ja kansanterveyteen.

Strategiset valinnat kestäväälle kasvulle ja kotimaisen kalan kulutuksen lisäämiselle

1. Kuluttaja- ja markkinalähtöisyyden vahvistaminen
2. Uudistuminen kasvun vauhdittajana
3. Alkutuotannon edellytysten parantaminen
4. Kasvu perustuu vastuulliseen toimintaan

Vision saavuttaminen lisäisi kalan kokonaiskulutusta ja nostaisi kotimaisen kalan osuuden miltei kaksinkertaiseksi. Kotimaisen kalan käyttö lisääntyisi määrällisesti nykyisestä yli kaksinkertaiseksi.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja tavoitteet

Edistämishjelman vision toteutumisella eli kalan kulutuksen lisäämisellä ravitsemussuositusten tasolle olisi useita yhteiskunnallisia vaikutuksia. Vaikutukset ovat niin talouden, työllisyyden, kansanterveyden, ilmaston ja muun ympäristön kannalta myönteisiä. Nykytila ja tavoitetasot perustuvat Luonnonvarakeskuksen ja Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen tilastoihin ja mallinnuksiin.

Vaikutus	Nykytila (2017)	Tavoitetaso (2027)
Kalan kulutus	1,7 annosta/vko/hlö	2,5 annosta/vko/hlö
Kalatuotteiden kokonaisarvo	1,5 miljardia euroa	2,6 miljardia euroa
Kalatalouden yritysten arvoindeksi*	1,0 miljardia euroa	1,7 miljardia euroa
Kalatalouden arvonlisä	268 milj. euroa	535 milj. euroa
Suora työllisyysvaikutus	5 000 htv	8 000 htv
Kalatuotteiden kauppatase	Tuonti: 402 milj. euroa Vienti: 45 milj. euroa Kauppatase: - 357 milj. euroa	Tuonti: 567 milj. euroa Vienti: 342 milj. euroa Kauppatase: - 225 milj. euroa
Kotimaisen kalan osuus	28%	43%
Kalastuksen poistama ravinnemäärä vesistöistä	Fosfori: 818 000 kg Typpi: 4 554 000 kg Ravinteiden poiston arvo 122,7 milj. euroa**	Tavoitteena pitää poistettava ravinnemäärä samalla tasolla ja parantaa vesistöjen tilaa
Laskennallinen ilmastohyöty	Kalantuotannon CO ₂ -päästö/kg on keskimäärin 1/3 lihantuotannosta***	Yhden viikoittaisen liha-annoksen korvaaminen kalalla pienentäisi ruokavalion CO ₂ -päästöjä 5-6 %****
Laskennalliset kansanterveysyhyödyt	Kalansyönti vähentää 96 000 haittapainotettua elinvuotta ja laskennallinen terveysyhyöty 2 - 5 miljardia euroa	Kalansyönti vähentää 126 000 haittapainotettua elinvuotta ja laskennallinen terveysyhyöty on 3 - 6 miljardia euroa

Vision ja yhteiskunnallisten vaikutusten toteutuminen edellyttää seuraavia muutoksia vuoteen 2027 mennessä*

1. Silakan elintarvikekäyttö viisinkertaistetaan
2. Muun kotimaisen kalan elintarvikekäyttö kaksinkertaistetaan. Erityisesti lisätään vajaasti hyödynnetyn kilohailin, kuoreen, särkikalojen, pienen ahvenen ja muikun käyttöä.
3. Kalanviljelymäärä kolminkertaistetaan ottaen huomioon vesiympäristön suojelun taso ja että kasvu ei vaaranna vesiympäristön hyvän tilan tavoitteiden saavuttamista tai ylläpitämistä**
4. Kalan viennin arvo moninkertaistetaan erityisesti silakka-, lohi- ja kirjolohijalosteiden jalostusastetta nostamalla ja vientiä lisäämällä.

* Vision toteutumisen vaikutusten mallintaminen perustuu esitettyihin neljään muutokseen. Hallinnon tehtävänä on luoda kasvun edellytyksiä ja varmistaa toiminnan kestävyys. Kasvun toteutuminen on riippuvainen yritysten investoinneista ja valinnoista.

** Kalanviljelytoiminta vaatii aina ympäristöluvan. Ympäristöluvan hakemisprosessissa varmistetaan tapauskohtaisesti, ettei toiminta vaaranna vesien hyvän tilan tavoitteiden saavuttamista ja ylläpitämistä sekä että vesiensuojelumääräyksiä noudatetaan.

* Kalatalousyritysten yhteenlaskettu liikevaihdon arvo

** HELCOM:n mukaan kustannustehokas keino ravinteiden vesistöön pääsyn estämiseksi maksaa 150 €/fosfori kg

*** Ilmastovaikutukset lihalle ja kalalle on laskettu eri tuotantolajien kulutusmäärillä painotetuilla keskiarvoilla

**** Ruokahävikin vähentämisen ja ravitsemussuositusten mukaisen syömisen ilmasto- ja ympäristövaikutukset vuoteen 2030 mennessä –tutkimushanke (RuokaMinimi-hanke) tuloksiin perustuen mallinnettu kalan syönnin lisäyksen vaikutus ruokavalion hiilijalanjälkeen. Luonnonvarakeskus päivittää kalan ilmastovaikutukset vuonna 2021 toteutettavassa hankkeessa.

Edistämishojelman toteutus ja toimenpiteet

Ohjelman toteuttamiseksi on tehty neljä strategista valintaa, jotka ohjaavat hallinnon toimintaa ja rahoituksen suuntaamista. Euroopan meri- ja kalatalousrahaston rahoitusta kohdennetaan edistämishojelman tavoitteiden ja strategisten valintojen mukaan kansallisen ohjelman valmistelussa sekä toimeenpanossa. Kunkin strategisen valinnan mukaisesti käynnistettävät välittömät toimenpiteet kuvataan alla.

1. Kuluttaja- ja markkinalähtöisyyden vahvistaminen

Tavoitteena on kalan kulutuksen kasvu parantamalla kalan houkuttelevuutta turvallisena, terveellisenä ja vastuullisena elintarvikkeena. Markkinaehtoisen kysynnän kasvu on kalatalouden yritystoiminnan kehityksen perusta.

Perustetaan kotimaisen kalan viestintäverkosto. Maa- ja metsätalousministeriö kutsuu syksyllä 2020 koolle kotimaisen kalan käytön lisäämisen kannalta keskeisiä toimijoita, kuten kaupan keskusliikkeet, kalatalouden yrityksiä, tutkijoita ja muita sidosryhmiä. Viestintäverkosto laatii yhteisen suunnitelman kalaan liittyvän viestinnän ja yhteiskunnallisen vuoropuhelun lisäämiseksi. Varataan Euroopan meri- ja kalatalousrahaston rahoitusta suunnitelman toteuttamiseen.

Käynnistetään ja vakiinnutetaan kotimaisen kalan challenge-kilpailu. Kilpailussa palkitaan vuosittain parhaimmat ideat sekä vaikuttavimmat toteutetut toimet, jotka edistävät kotimaisen kalan käyttöä.

Kotimaisen kalan käyttöä vauhditetaan julkisilla hankinnoilla. Maa- ja metsätalousministeriön hankintalähteläis edistää kotimaisen kalan lisäämistä julkisissa hankinnoissa. Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta rahoitetaan toimia (mm. innovaatiokumppanuuteen perustuvaa hankintamenettelyä), joissa yritykset ja suurkeittiöt kehittävät yhdessä uusia kalatuotteita suurkeittiöiden tarpeisiin.

Selvitetään mahdollisuuksia parantaa kalatuotteiden markkina-asemaa. Kalatuotteiden hintakilpailukyky on heikompi kuin monilla muilla eläinperäisillä tuotteilla. Yksi keskeinen syy on se, ettei alalla ole suoria tuotantotukia. Laaditaan selvitys keinoista, joilla kalatuotteiden markkina-asemaa voidaan parantaa markkinalähtöisesti.

Kerätään tietoa kuluttajatreendeistä. Pro Kala ry. toteuttaa vuosittain kuluttajakyselyn kalatalouteen ja kalatuotteisiin liittyvien mielikuvien ja mielipiteiden seuraamiseksi. Myös Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta rahoitettavan jatkuvan arviointi- ja ennakoituvuuden osana seurataan elintarvikesektorin kuluttajatrendien kehitystä. Kerätty tieto julkaistaan vuosittain toimialan hyödynnettäväksi.

2. Uudistuminen kasvun vauhdittajana

Kotimaisen kalan käytön lisäämiseen liittyvien tavoitteiden saavuttaminen vaatii kalatalouden yritystoiminnan uudistumista sekä kiertotalouden ja kestävien ratkaisujen kehitystä ja käyttöönottoa. Uudistumisen näkökulmasta keskeisimmät tavoitteet liittyvät vesiviljelyn kestäväan kasvuun sekä vajaasti hyödynnettyjen kalavarojen, erityisesti silakan, kilohailin, kuoreen, särkikaloiden ja muikun, elintarvikekäytön lisäämiseen. Vesiviljelyn kestäväan kasvun edellytyksenä on, että kasvava tuotanto ei vaaranna vesien ja meren hyvän tilan saavuttamista.

Uudistumista tuetaan innovaatio-ohjelmilla ja Euroopan meri- ja kalatalousrahaston rahoituksella. Innovaatio-ohjelmat toteutetaan yrityslähtöisesti yhteistyössä julkisten tutkimuslaitosten kanssa. Ohjelmilla tuetaan vesiviljelyn kestäväa kasvua sekä vajaasti hyödynnettyjen kalojen tuotekehitystä ja korkean arvon tuotteiden kehittämistä. Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta rahoitetaan yritysten kehitystyötä ja investointeja.

Yritysten kehitystyötä vauhditetaan innovaatioaseteileillä ja korotetulla investointituella. Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta rahoitetaan kalatalouden yritysten pienimuotoisia kehityshankkeita innovaatioaseteileillä. Korotetulla investointituella edistetään tutkimuksen ja yritysten yhteistyötä. Sitä voivat saada yritykset, jotka sitoutuvat monivuotiseen tutkimusyhteistyöhön tutkimuslaitoksen kanssa.

Vesiviljelyn kestäväan kasvun tukemiseksi luodaan kannustimia ravinnepestöjä vähentävälle ja kiertotalouteen perustuville ratkaisuille. Kiertovesiviljelyn taloudellisen kannattavuuden parantamiseksi muutetaan sähkön valmisteverosta annettua lakia (1260/1996) siten, että vesiviljelyyn sähkövero lasketaan muun teollisuuden tavoin EU:n asettamalle vähimmäistasolle.

Vauhditetaan vajaasti hyödynnettyjen kalojen jalostusasteen nostamista. Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta myönnetään normaalia korkeampaa investointi- ja tuotekehitystukea vajaasti hyödynnettyjen lajien jalostukseen elintarviketuotteiksi ja korkean lisäarvon tuotteiksi.

Käynnistetään vajaasti hyödynnettyjen kalojen elintarvikelaadun kehittämishjelma. Korkea laatu on silakan ja muiden nykyisin vajaasti hyödynnettyjen kalavarojen elintarvikekäytön lisäämisen edellytys. Toimialan ja keskeisten julkisten toimijoiden yhteistyönä toteutettava laatuohjelma tähtää elintarvikelaadun jatkuvaan parantamiseen. Ohjelman kehittämis- ja investointitoimia rahoitetaan Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta.

Tuetaan kalatuotteiden jalostusta ja vientiä. Muutetaan valtionavustuksesta yritystoiminnan kehittämiseksi annettua lakia (9/2014) niin, että kalanjalostusteollisuutta voidaan tukea vastaavalla tavalla kuin muutakin elintarviketeollisuutta. Tehostetaan kalateollisuuden vienninedistämistoimia ja edistetään vientiin panostavien yritysten yhteistyötä ja kalatuotteiden vientiklusterin syntymistä.

Selvitetään kalatalouden ja laajemmin luonnonvaratalouden pääomarahaston perustamismahdollisuuksia. Rahastolla tuettaisiin oman pääoman hankinnassa uudentyyppistä liiketoimintaa kehittäviä yrityksiä, joiden riskit ovat kehitystyön vuoksi korkeat, mutta toisaalta kasvumahdollisuudet suuret. Rahasto rahoitettaisiin julkisen toimijan ja yksityisen sijoittajien yhteistyönä.

Kehitetään kalatalouden koulutusta ja osaamista. Hyödynnetään Euroopan meri- ja kalatalousrahastoa elinikäisen oppimisen ja työssäoppimisen kehittämisessä sekä yritysten, yliopistojen ja ammattikoulujen yhteistyön tiivistämisessä. Lisätään yhteistyötä muiden Pohjoismaiden kanssa erityisesti korkean osaamisen aloilla kuten kalan kiertovesikasvatuksessa ja korkean arvon tuotteiden jalostuksessa. Tiivistetään kansainvälistä tutkimusyhteistyötä.

3. Alkutuotannon edellytysten parantaminen

Alkutuotanto on keskeisessä asemassa kotimaisen kalan tarjonnan lisäämisessä. Kilpailukykyinen ja ennakoitavissa oleva toimintaympäristö mahdollistaisi alkutuotannon kestäväen kasvun ja houkuttelisi alalle uusia yrittäjiä ja pääomia.

Päivitetään merialueen sijainninohjaussuunnitelma. Päivitetty suunnitelma mahdollistaa vesiviljelyn kestäväen kasvun ja parantaa luvittamisen ennakoitavuutta. Selvitetään alueellisten kuormituskiintiöiden käyttöönottoa. Ne mahdollistaisivat toiminnan ympäristövaikutusten ennakoitavuuden pitkällä aikavälillä ja tukisivat alan kasvua.

Merialueen vesiviljelytoiminnan ympäristöluvissa ja valvonnassa selvitetään mahdollisuutta soveltaa päästöperusteista ympäristölupaa. Nykyisen rehunkäytön säätelyyn ja valvontaan perustuvasta mallista siirrytään mahdollisuuksien mukaan päästöjen rajoittamiseen. Tämä kannustaa toimialaa kehittämään ja ottamaan käyttöön uusia ympäristöinnovaatioita, jotka mahdollistavat tuotannon kasvun ilman päästöjen kasvua.

Parannetaan kalan omavaraisuutta ja huoltovarmuutta. Selvitetään kalan huoltovarmuuteen liittyvät suunnitelmat ja päivitetään niitä vastaamaan kotimaisen kalan tuotannon mahdollisuuksia. Selvitetään elävän kalan ja raaka-aineen kriisivarastoinnin mahdollisuudet. Sovitaan kalastuksen säätelyyn ja ympäristöluvitukseen liittyvät joustomahdollisuudet kriisitilanteissa.

Kehitetään kalan pyynti- ja käsittelyprosesseja. Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta rahoitettavassa tutkimuksen ja kalastajien kumppanuusohjelmassa kehitetään alan yritysten ja tutkimuksen yhteistyönä kustannustehokkaita yritysten kannattavuutta ja työolosuhteita parantavia ratkaisuja kalan pyynnin ja saaliin käsittelyn kehittämiseksi.

Tuetaan sukupolvenvaihdoksia ja uusien yrittäjien tuloa alalle. Aloitustukijärjestelmä uusille kalastajille koostuu Euroopan meri- ja kalatalousrahaston investointitutkimahdollisuuksista, valtion lainantakaustajärjestelmästä ja vapaaehtoisesta koulutusosioista.

Kehitetään ratkaisuja vahinkoja aiheuttavien eläinten aiheuttamiin ongelmiin. Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta rahoitettavassa tutkimuksen ja kalastajien kumppanuusohjelmassa kehitetään yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyönä ratkaisuja hylkeiden ja muiden eläinten aiheuttamien vahinkojen estämiseksi ja vähentämiseksi. EMKR-ohjelmasta myönnetään normaalia korkeampaa investointitukea kalastajien ja vesiviljelijöiden investointeihin, joilla ehkäistään hylkeiden aiheuttamia vahinkoja.

Kalastuslupien saatavuuden parantaminen. Edistetään toimivaa vuoropuhelua kaupallisten kalastajien ja vesialueiden omistajien välillä ja pilotoidaan uusia yhteistyömalleja hyödyntämällä mm. kalatalousalueiden ja käyttö- ja hoitosuunnitelmien tuomia mahdollisuuksia.

4. Kasvu perustuu kestävyteen ja vastuulliseen toimintaan

Kestävyys ja vastuullinen toiminta ovat koko ohjelman toteuttamisen perusta. Vahvat kalakannat, vesistöjen hyvä tila sekä kalatuotteiden turvallisuus ja laatu ovat edellytys elinvoimaiselle kalataloudelle ja kotimaisen kalan käytön lisäämiselle.

Varmistetaan kalatalouden arvoketjun vastuullinen toiminta. Hallinto varmistaa laajasti osallistavalla sääntelyllä ja säätelytoimillaan, että kalakantoja hyödynnetään kestävästi ja että kalatuotteet ovat turvallisia. Vaikuttavilla ja kustannustehokkailla valvontatoimilla varmistetaan, että kalan arvoketjua koskevia sääntöjä noudatetaan.

Jatketaan eri sidosryhmien välistä rakentavaa vuoropuhelua. Kalatalouden, vesienkäytön ja ympäristönsuojelun tavoitteiden yhteensovittamisella edistetään rakentavaa vuoropuhelua sekä luodaan yhdessä ympäristön ja talouden kannalta kestäviä ratkaisumalleja lisätä kotimaisen kalan käyttöä.

Selvitetään uusien rahoituskeinojen ja tulosperusteisten rahoitus- ja hankintamallien käyttöä kalavarojen ja vesiympäristön tilaa parantavien toimien rahoittamisessa. Selvitys- ja pilotointityö tehdään vuosina 2020–2021 Euroopan meri- ja kalatalousrahaston rahoittamassa kalatalouden ympäristöohjelmassa. Lisäksi selvitetään mahdollisuutta lisätä rahoitusta kalataloudellisiin kunnostuksiin uusien rahastomallien avulla.

Panostetaan määrätietoisesti ympäristötoimiin. Kalatalouden ympäristöohjelman avulla tuetaan kalakantojen luontaista lisääntymistä ja parannetaan kalavarojen elinympäristön kunnostustoimien vaikuttavuutta. Kehitetään pyydysten valikoivuutta, tahattomien saaliiden välttämistä sekä suojautumista vahinkoja aiheuttavilta eläimiltä niiden ja kalastuselinkeinon välisen rinnakkaiselon mahdollistamiseksi. Vesiviljelyssä panostetaan ravinnekuormituksen vähentämiseen ja ravinteiden poistamiseen liittyviin innovaatioihin sekä eläinten terveyteen ja hyvinvointiin liittyviin toimiin.

Laaditaan määritelmä Itämerirehulle ja edistetään sen käyttöä. Silakkaan ja kilohailiin perustuvalla Itämerirehulla kierrätetään meressä jo olevia ravinteita ja vähennetään muilta meriltä tulevaa ravinnekuormaa. Yhteistyössä rehuteollisuuden, toimialan, tutkimuksen ja hallinnon kanssa laaditaan määritelmä Itämerirehulle ja suunnitelma siihen perustuvan kiertotalousratkaisun edistämiseksi. Niiden avulla varmistetaan eri teollisten toimijoiden tasavertainen kohtelu sekä luodaan edellytykset Itämerirehun käytön edistämiseksi sekä sen käytön seurannalle.

Edistämishojelman seuranta ja arviointi

Edistämishojelman tavoitteena on toteuttaa kansallista kalatalouspolitiikkaa vaikuttavuuslähtöisesti. Lähestymistavassa korostuu jatkuvan seurannan, arvioinnin ja ennakkoinnin merkitys.

Ohjelmakaudella 2014-2020 Suomen EMKR-toimintaohjelman keskeinen periaate oli jatkuvan arvioinnin ja ennakkoinnin soveltaminen ohjelman toimeenpanoon. Se tuotti päätöksentekoa tukevaa tietoa toimintaympäristöstä ja siinä tapahtuvista muutoksista sekä toteutettujen toimenpiteiden vaikutuksista. Näin varojen käytön periaatteita ja painotuksia oli mahdollista tarpeen mukaan muuttaa ja parantaa rahoituksen vaikuttavuutta.

Edistämishojelman toteutuksen seurannan toteuttamiseksi jatketaan aiemmin toteutettua jatkuvan arvioinnin ja ennakkoinnin toimintamallia. Arviointityö kattaa ohjelman rahoituksen ja politiikkatoimenpiteiden vaikuttavuuden lisäksi myös kalatalouden ja sen toimintaympäristön kehittymisen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen tarkastelun ja syy-seuraussuhteiden tunnistamisen sekä niihin vaikuttamisen.

Jatkuva arviointi- ja ennakkointiprosessin tiedontuotannosta vastaa Luonnonvarakeskus, jolla on vahva asiantuntemus kalataloudesta sekä kokemus politiikkatoimenpiteiden vaikuttavuuden arvioinnista. Elinkeinokalatalouden toimiala, kalatalous- ja ympäristöhallinto ja keskeiset sidosryhmät osallistetaan arviointityöhön muun muassa siten, että arviointi- ja ennakkointituloksia käsitellään kalastuksen, vesiviljelyn ja jalostuksen ja kaupan kehittämissä sekä viestintäverkostossa.

Kehittämissryhmät seuraavat alan kehitystä sekä keskustelevat hallinnon kanssa kehittämistarpeista. Ryhmiin nimetään kalatalouden yritysten edustajia, jotta hallinto voi olla suorassa vuoropuhelussa elinkeinon käytännön toimijoiden kanssa. Ryhmissä on myös tutkimuksen sekä toimialan kehittämisen kannalta keskeisimpien elinkeinon ja ympäristön suojelun sidosryhmien edustajia.

Ohjelman liitteet

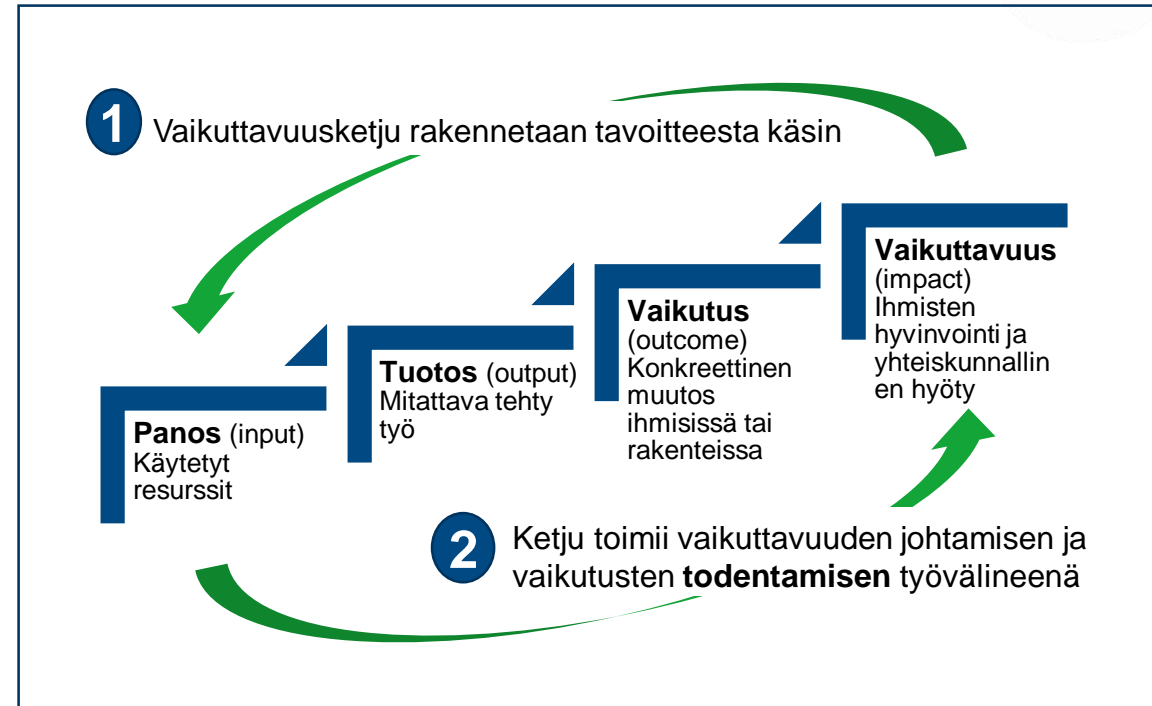
Tavoitteena toiminnan vaikuttavuus

Kotimaisen kalan edistämishojelman tavoitteena vaikuttavuuslähtöinen toiminta. Vaikutusketjun (kuva) kautta voidaan hahmottaa minkälaisista elementeistä yhteiskunnallinen vaikuttavuus muodostuu ja mitkä ovat niiden väliset vuorovaikutussuhteet.

Edistämishojelma rakentuu kotimaisen kalan käytön yhteiskunnalliseen tavoitteisiin, joista on johdettu ohjelman visio ja strategiset valinnat. Niiden perusteella on tunnistettu keskeiset toimenpiteet, joihin jatkossa suunnataan julkisen sektorin toimia ja resursseja.

Vaikuttavuuslähtöinen toiminta edellyttää selkeitä tavoitteita ja niiden jatkuvaa seuranta. Tavoitteena on toimintatapa, jossa toimenpiteiden toteuttaminen tapahtuu yhteistyössä ja vuoropuhelussa sidosryhmien kanssa. Tämä lisäisi yhteistyötä ja luottamusta eri sidosryhmien sekä yksityisen ja julkisen sektorin välillä. Jatkuva seuranta ja ennakoiti mahdollistavat vaikuttavuuden todentamisen sekä nopean reagoinnin toimintaympäristön muutoksiin.

Koska vaikuttavuus syntyy pitkällä aikavälillä, muutoksen seuranta keskittyy konkreettisten vaikutusten sekä panosten ja tekojen seurantaan. Tämän vuoksi ohjelman liitteessä on asetettu tarkemmat seurantamittarit jokaiselle vaikuttavuusketjun tasolle.

Kuva: Vaikuttavuuden askelmerkit. Sitran selvityksiä 130, 2018.

Tavoitellut vaikutukset ja mittarit

1. Kuluttaja- ja markkinalähtöisyyden vahvistaminen

Tavoitellut vaikutukset:

- Kalalaisen ruokavalion ilmasto- ja terveysvaikutusten tietopohja on kunnossa
- Kalatalouden hyväksyttävyys kalatoimialasta ja kuluttajien tietoisuus kalaruokavalion myönteisistä vaikutuksista on korkealla tasolla
- Kalatuotteiden markkina-asema ympäristö- ja ilmastoystävällisenä tuotteena on parantunut

Mittari	Nykytila (2018/2019)	Tavoite 2027
Suomalaisten kuluttama kalamäärä (kotimainen ja tuotu kala)	Kotimainen kala: 4 kg Tuotu kala: 10 kg	Kotimainen kala: 9 kg Tuotu kala: 11 kg
Kalan käyttö ammattikeittiöissä (kotimainen ja tuotu kala)	Ei lähtötietoa	Kalaruoka tarjolla ammattikeittiössä keskimäärin 2,5 kertaa/vko
Kuluttajien näkemyksen mukaan kala on ilmasto- ja ympäristöystävällistä ruokaa	3,83*	> 4,5
Kuluttajien näkemyksen suomalainen kalanviljely on ympäristön kannalta kestävää eikä huononna vesistöjen tilaa	3,4*	> 4
Kuluttajien näkemyksen mukaan ammattimainen kalastus parantaa Itämeren tilaa	3,56*	> 4
Kuluttajan näkemyksen mukaan on tärkeää, että Suomessa on elinvoimainen kalatoimiala	4,34*	> 4,5

* Prokalan kuluttajakysely vuonna 2019 (otos 1 000 hlöä)

Tavoitellut vaikutukset ja mittarit

2. Uudistuminen kasvun vauhdittajana

Tavoitellut vaikutukset:

- Uudet teknologiat ja toimintatavat mahdollistavat vesiviljelytuotannon merkittävän kestäväen kasvun
- Vajaasti hyödynnettyjen kalavarojen (erit. särkikalat ja kuore) hyödyntäminen tapahtuu markkinalähtöisesti ja ylittänyt 5 milj. kg tason
- Kasvanut kulutuskysyntä on lisännyt silakan ja kilohailin käyttöä elintarvikkeena ja se ylittää 10 milj. kg tason
- Uudet tuotteet lisäävät kalatuotteista saatavaa arvoa
- Kansainvälistyminen ja viennin kasvu tukevat toimialan kasvua ja kauppataseen tasapainottamista

Mittari	Nykytila (2017)	Tavoite 2027
Arvio vajaasti hyödynnetystä kalasta ja jalostuksen sivuvirroista syntyvän liiketoiminnan arvosta	Ei lähtötietoa	Koko arvoketjun arvo > x0 milj. €
Silakan ja kilohailin käyttö käyttömuodoittain määränä ja arvona	Kotimaa elintarvike: 4 M.kg / 2 M.€ Elintarvikevienti: 22 M.kg / 4 M.€ Kotimaa kalajauho: 38 M.kg / 7 M.€ Muu rehukäyttö: 86 M.kg / 16 M. €	Kotimaa elintarvike: 20 M.kg / 10 M.€ Elintarvikevienti: 30 M.kg / 9 M.€ Kotimaa kalajauho: 40 M.kg / 7 M.€ Muu rehukäyttö: 59 M.kg / 11 M.€
Muikun elintarvikekäyttö kotimaassa	Elintarvike: 3 M.kg / 6 M. €	Muikku elintarvike: 6 M.kg / 12 M.€
Vajaasti hyödynnettyjen kalalajien (särkikalat, kuore ja kilohaili) elintarvikekäyttö kotimaassa	1 milj. kg	5 milj. kg
Kierrätysrehun ("Itämerirehun") osuus kalanviljelyllä käytetyistä kalarehuista	50 %	> 85 %
Kalatuotteiden kauppatase	- 357 milj. €	- 225 milj. €

Tavoitellut vaikutukset ja mittarit

3. Alkutuotannon toimintaedellytysten turvaaminen

Tavoitellut vaikutukset:

- Uusia kalastusyrittäjiä tulee alalle ja kalastuksen jatkuvuus turvataan
- Vesiviljelyn kasvulle ja ympäristölupien saamiselle on selkeät pelisäännöt ja säätely kannustaa toimialaa kehittämään ja ottamaan käyttöön uusia ympäristötehokkaita teknologioita ja käytänteitä
- Saadaan soveltuvia alueita rannikon ja sisävesien kaupalliseen kalastukseen
- Hylje- ja merimetso-ongelma ei haittaa merkittävästi merialueen rannikkokalastusta

Mittari	Nykytila (2017)	Tavoite 2027
Kaupallisten I- ja II-ryhmien kalastajien lukumäärä merialueella ja sisävesillä	Meri, I-ryhmä 433 kpl II-ryhmä 2 058 kpl Sisävesi, I-ryhmä 269 kpl II-ryhmä 1 470 kpl	Meri, I-ryhmä 400 kpl II-ryhmä 2 000 kpl Sisävesi, I-ryhmä 350 kpl II-ryhmä 1 500 kpl
Kaupallisen kalastuksen (rannikko-/troolikalastus) saaliin määrä ja arvo merialueella	Troolikalastus: 145 MKg, 27 milj. € Rannikkokalastus: 9 Mkg, 9 milj. €	Troolikalastus: 145 MKg, 37 milj. € Rannikkokalastus: 12 Mkg, >12 milj. €
Kaupallisen kalastuksen saaliin määrä ja arvo sisävesillä (ml. rapu)	Saalis: 7 Mkg, 15 milj. €	Saalis: > 13 Mkg, > 25 Milj. €
Vesiviljelytuotannon määrä ja arvo	Tuotanto 14 milj. kg Arvo 80 milj. €	Tuotanto 50 milj. kg Arvo > 250 milj. €
Hylkeiden ja muiden rauhoitettujen eläinten aiheuttamat saalisvahinko suhteessa kokonaissaaliiseen	Lähtötieto puuttuu	Alentuu merkittävästi

Tavoitellut vaikutukset ja mittarit

4. Kasvu perustuu kestävyteen ja vastuulliseen toimintaan

Tavoitellut vaikutukset:

- Luontaisen lisääntymisen edellytykset ovat parantuneet vaelluskalojen ja kaupallisten kalavarojen kannalta keskeisillä alueilla
- Tietopohja kaupallisen kalastuksen kohteena olevista kalakannoista on hyvä
- Vesiviljelytuotanto kasvaa kestävästi vaarantamatta vesiympäristön hyvän tilan tavoitetta
- Sääntöjä noudatetaan ja niiden valvonta on tehokasta

Mittari	Nykytila	Tavoite 2027
Kaupallisten kalakantojen tila meri- ja sisävesialueella (liikennevalotyypinen, 5-asteikkoinen)	Laaditaan ja otetaan käyttöön vuonna 2021	Kaupallisten kalakantojen tila säilyy hyvänä/paranee
Kuluttajien näkemyksen mukaan kalatoimiala toimii vastuullisesti	3,53*	> 4
Kasvatetun kalan kokonais- ja nettokuormitus sekä tuotannon ominais- (ravinnekuormitus/tuotettu kalakilo, g/kg) Huom. Luvut sisältävät kaikki tuotantomuodot mukaan lukien kiertovesi-kasvatuksen. Tavoitetasot perustuvat tuotannon kolminkertaistumiseen sekä nykyisten ympäristötoimien käytön laajentumiseen.	Kokonaiskuormitus: P: 65 000 kg N: 638 000 kg Nettokuormitus: P: 37 000 kg N: 462 000 kg Ominaiskuormitus: P: 4,3 g/kg N: 42,5 g/kg	Kokonaiskuormitus: P: 147 000 kg (126 %) N: 1 710 000 kg (168 %) Nettokuormitus: P: 16 000 kg (- 57 %) N: 1 006 000 kg (118 %) Ominaiskuormitus: P: 2,9 g/kg (- 32 %) N: 34,2 g/kg (- 20 %)
Kuluttajien näkemyksen suomalainen kalanviljely on ympäristön kannalta kestävää eikä huononna vesistöjen tilaa	3,4*	> 4
Kalan ja kalatuotteiden ruokahävikki	Lähtötilanne selvitetään vuonna 2021	Hävikki pienenee merkittävästi tuotannossa ja kaupassa

* Prokalan kuluttajakysely vuonna 2019 (otos 1 000 hlöä)

Liiketoiminnan taloudelliset mittarit ja tavoitetasot

Tavoitellut vaikutukset:

- Kalatalouden liiketoiminnan kasvu tapahtuu markkinalähtöisesti ja kestävästi

Mittari	Nykytila (2017)		Tavoite 2027	
Merikalastus	Tuotot	37 Milj. €	Tuotot	49 Milj. €
	Jalostusarvo	17 Milj. €	Jalostusarvo	22 Milj. €
	Työllistävyys	271 htv	Työllistävyys	270 htv
Sisävesikalastus	Tuotot	18 Milj. €	Tuotot	30 Milj. €
	Jalostusarvo	6 Milj. €	Jalostusarvo	10 Milj. €
	Työllistävyys	284 htv	Työllistävyys	450 htv
	Pilottitulokset aktiivisista kalastajista, seuranta alkaa 2021			
Vesiviljely	Tuotot	86 Milj. €	Tuotot	311 Milj. €
	Jalostusarvo	25 Milj. €	Jalostusarvo	90 Milj. €
	Työllistävyys	337 htv	Työllistävyys	1 150 htv
Kalan jalostus	Tuotot	354 Milj. €	Tuotot	598 Milj. €
	Jalostusarvo	49 Milj. €	Jalostusarvo	83 Milj. €
	Työllistävyys	760 htv	Työllistävyys	1 277 htv
Kalan tukkukauppa	Tuotot	329 Milj. €	Tuotot	556 Milj. €
	Jalostusarvo	36 Milj. €	Jalostusarvo	61 Milj. €
	Työllistävyys	571 htv	Työllistävyys	960 htv
Kalaan erikoistunut vähittäiskauppa (pääosa vähittäismyynnistä tapahtuu kuitenkin keskusliikesidonnaisissa myymälöissä tai ravintoloissa/ruokaloissa, joista ei ole vastaavaa taloudellista aineistoa)	Tuotot	153 Milj. €	Tuotot	224 Milj. €
	Jalostusarvo	28 Milj. €	Jalostusarvo	41 Milj. €
	Työllistävyys	550 htv	Työllistävyys	803 htv